

TONE SELIŠKAR:

MLADINA SPOROČA SVOJEMU NARODU.

*Mi vsi smo mladi kakor zdravje
drevesa, ki brsti in že poganja cvetje —
in že smo veje, ki rasto v oblake,
in glej, že s prstom pišemo po njem sporočbo:*

*Da smo in bomo!
Mi dobro vemo, kje so naše korenine,
kje tla so naša in vsa zemlja rodovitna,
besedo našo smo podčrtali pod soncem,
ki daje luč nam, rast in krepko voljo!*

*In borci smo!
Z besedo našo, ki je nezlomljiva!
In ko jo slišim, berem, pišem na oblake,
vse vem: Mar smo zaman imeli Trubarje — Prešerne —?
In s to besedo pišemo si geslo: Enakost, bratstvo in svoboda!*

*Mi vsi smo mladi kakor zdravje
drevesa, ki brsti in že poganja cvetje.
V nas vera je v boljši svet, v vse,
kar lepšega si pridobili bomo borci!*

ILKA VAŠTETOVA:

ZAKLAD V EMONI.

Zgodovinska povest.

Bilo je v letu strahote in krvi, v letu 579. po Kr.

Na strmi skali onkraj Grmade nad emonsko ravnino je sedela trojica mladih ljudi. Njihova obličja — belopolta, temnooka, z rjavimi kodrastimi lasmi obrobljena — so kazala vse znake keltsko-romanskega plemena, ki je že stoletja bivalo po prostrani Panoniji¹⁾ in po Noriku²⁾. Njihova obleka je imela rimljanski kroj, njih govorica je bila mešanica keltskega in latinskega jezika.

Dekle, morda štirinajstletno, je dvignilo vitko roko, da je široki rokav bele rimljanske haljice zaplapolal v vetru. Pokazala je v dolino in dejala leto starejšemu bratu:

»Veš, Tauro, ko bi bila jaz deček, bi šla sama tja doli, da od blizu vidim razvaline starodavne Emone³⁾, v kateri je bival ded našega deda. Poiskala bi vilo, ki je bila njegova — sandalar Celij mi je povedal, kje je stala — in kopala bi med razvalinami, dokler ne bi našla zaklada, ki ga je bil skril naš praded, ko je bežal pred barbari.«

Velike, svetlorjave oči so ji gorele iz lepega obraza.

Poleg nje sloneči Tauro je zamahnil z roko in se zaničljivo posmehtnil:

»Kopali so že drugi pred teboj, Mela, a niso našli ničesar.«

»Jaz bi našla,« je vztrajalo dekle.

»Kupe kamenja in ožganega tramovja,« je Tauro posmehtljivo pristavil.

Mela mu ni odgovorila. Zagledala se je v daljavo, kjer se je v soncu bleščalo razrušeno zidovje nekdanje bogate rimske naselbine in se je poleg

¹⁾ pokrajina, ki je segala na severu in vzhodu do Donave, na jugu pa čez Savo.

²⁾ pokrajina zahodno od Panonije. Segala je od Karavank in Karnskih Alp do gorovja Donave.

³⁾ mesto, ki je ležalo tam, kjer leži zdaj Ljubljana (Gradišče in Mirje).

nje vila srebrno bleščeča reka. Na nasprotnem bregu se je dvigal hrib z razrušenimi trdnjavskimi zidovi.

Dečku je splaval pogled za sestrinim. — Ali bi ne bilo res zanimivo, brskati po razvalinah velike Emone? Videl bi, kako so živeli njegovi dedi pred več nego sto leti. Živel so v bogastvu in razkošju, je pravil stari sandalar Celij. Imeli so krasno bojno opravo, lepe konje, cirkus in gledališče in kopališča. Stanovali so v razkošnih vilah — o! In njihovi potomci se skrivajo v gorah in stanujejo v revnih lesenih kočah, sredi pragozdov! —

Tauro se je globoko zamislil.

Drugi deček, leto ali dve starejši od Taura, močan in stasit, je stal ob lok naslonjen poleg mladenke. Odmaknil je pogled od doline in dejal počasi, tehtajoč besedo za besedo:

»Jutri pojde sandalar po novo barvasto usnje v Celeio⁴). Z njim pojdem.«

»Jaz tudi!« je planil Tauro in vrgel lok čez ramena.

»Če pojde Tauro, pojdem tudi jaz,« se je dvignilo dekle.

»O, Mela, ali si —?«

Ljubeznjivi bratec je značilno povrtal s kazalcem po čelu.

Mela je s pestjo zamahnila po njem. Odskočil je, smeje prijel večjega tovariša čez ramena in se obrnil z njim proti gozdu.

»Pojdiva, Rodan! Z žensko se ne bova pretepala, jeli?«

Zamahnil je s pračo in že sta stopila v goščavo.

Mela je s trmasto temnim pogledom zrla za bratom in njegovim prijateljem. Stiskala je pest in si grizla rdeče ustne.

— — Seveda! Rodan je že velik, njemu njegova mati — očeta ni imel več — gotovo dovoli, da pojde v Celeio. Videl bo mesto, bogato nališpane mladenke. In ko se vrne, bo preziral njo, ki ji oče ne more kupiti lepih oblačil in draguljev. O, le naj gre! Mara zanj! — —

— — In Tauro? — —

»Ne, naš oče mu ne dovoli,« je Mela zaključila razmišljanje in skočila je za mladcema. A fanta sta že izginila med drevjem.

Mela se je ustavila in trmasto počasi nadaljevala pot. Spotoma je trgala gozdno cvetje in povijala šopek. Včasih se je skrivaj ozrla na desno in levo v goščavo.

Ali ne gledajo iz onega grma žareče volčje oči?

Tam poka vejevje — ali ne prilomasti rjavi kosmatinec iz gošče?

Mela je stisnila ustne.

— — O, prav, prav če jo raztrgajo divje zveri! Saj bi jo morala fanta varovati, pa sta tekla naprej! — —

In zopet se ji je stemnil pogled:

»Če pojde Rodan v Celeio, pojdem jaz v Emono. Pradedov zaklad poiščem in bogatejša bom nego vsaka Celjanka.«

Odločno je zamahnila s šopkom in pospešila korake. Koncem gozda se je zdrznila. Nekaj je lomastilo po goščavi. Nekaj velikega, temnega...

Dekletce je prebledelo. Šopek ji je padel iz rok. Srce ji je burno tolklo. Že se je hotela skriti za drevo. A tedaj spozna ono pošast: nekdo je nesel na glavi butaro suhljadi.

Mela se je oddahnila. Glasno se je zasmejala, poskočila in plosknila z rokama.

Ko je stopila iz gozda, se ji je približal oni z butaro; bil je stari sandalar

⁴) sedanje mesto Celje.

Celij — majhen, čokat, nekoliko šepav mož, z veliko plešo in košatimi obrvmi, izpod katerih so se hudomušno svetile majhne črne oči.

»Oh, ti si, Celij!« se mu je Mela smehljala. »Jaz pa sem mislila, da se mi bliža velika zver.«

»Nu, medvedi pri nas niso redki gostje. Davi sem enega videl v dolini pri potoku. Sama bi ne smela hoditi tod po gošči,« jo je karal starec.

»Rodan in Tauro sta me pustila samo,« je potožila.

»Beee! Prvi piškavec bo tvoj, ker tako lepo tožiš!«

Tauro je skočil izza grmovja, kjer sta z Rodanom obirala lešnike. Rodan je pristopil in pomolil Meli polno pest. Nato je molče snel starcu butaro z ramen in si jo dvignil na glavo.

Starec je pomežiknil Meli in oba sta se nasmehnila s pogledom na spre-daj stopajočega mladega korenjaka.

»Celij, ali naju vzamete jutri s⁵ seboj?« je vprašal Tauro.

»Kam? Pa ne v Celeio?«

»Seveda.«

»Hm. Rodana bi vzel. Močan je in pomagal mi bo nositi usnje. Ti pa si prešibak za tako dolgo pot. Vem tudi, da bi ti oče ne dovolil iti z menoj.«

»Zakaj ne?«

»So časi prenevarni.«

»Zakaj?«

»Hm. Pravijo, da se še to jesen dvignejo Sloveni nad nas.«

»Oh, to so pravili že lansko leto, pa jih le ni bilo.«

»Bog bodi zahvaljen! In prosimo Boga in sveto Devico, da bi jih nikdar ne bilo.«

»Ali so tako strašni?«

»Kaj ne bodo! Še bizantinski⁵⁾ cesar jim ni bil kos. Hrabri so kakor levi in bojevaty se znajo bolje od Bizantincev. Ej, tako nevarnih sosedov še nismo imeli!«

»Morda pa sploh ne pridejo k nam.«

»Ej, pridejo, pridejo. Vse kaže, da pridejo. Valerio⁶⁾ in Gorenjo Panonijo⁷⁾ so že zasedli. Pravijo, da so se pomaknili že do Poetovie⁸⁾ in silijo v Norik. Gotovo pridejo tudi k nam v Savio⁹⁾. Če jih Celeia ne ustavi, smo izgubljeni. Škof Vigilij iz Szarabantije¹⁰⁾ in celejski škof Ivan sta že bežala proti Italiji. Slabo kaže, slabo.«

»Ampak na našo goro Sloveni ne pridejo?«

»Upajmo.«

»Gledali jih bomo, kako se naselijo v dolini.«

»Hm-m.«

Med razgovorom so prekoračili široko sedlo, ki je bilo pokrito z njivami, krog in krog obdanimi z gozdovi. Onkraj sedla so se začeli vzpenjati na goro, kjer je bilo na vrhu za drevjem skrito obzidano selo. Več nego sto let je že preteklo, odkar se je Melin in Taurov praded z nekaterimi drugimi emonskimi begunci naselil na tej gori sredi skoraj neprodirnih pragozdov. Semkaj jih niso zasledovali barbari, ki so morili, plenili in požigali po dolini. Divji Huni

⁵⁾ Bizanc = sedanji Carigrad (Konstantinopel).

⁶⁾ pokrajina ob Donavi od sedanjega Mohata proti severu.

⁷⁾ pokrajina zahodno od Valerije.

⁸⁾ sedanji Ptuj.

⁹⁾ Posavje.

¹⁰⁾ Sopronj.

in Gotje in — komaj deset let je tega — Langobardi so se valili po emonski ravnini proti Italiji. Panonija je bila vsa razrvana, opustošena.

Mrak je že legal v dolino, ko je Celijsva družba dospela do sela. Kakor orlovo gnezdo je čepela naselbina vrh skal. V sredi lesena cerkvice sv. Marije, tesno naokrog pa šest ali sedem koč, iz debelih brun iztesanih, naslonjenih ob visok zid, ki je oklepalo selo.

Selo je bilo pristopno le od ene strani, od sedla. Naokrog pa so se onkraj skalnega prepada dvigale stoletne smreke, ki so selo zakrivalo proti dolini. Le proti sedlu je bil svet odprt, ker tam so nekdaj emonski begunci izsekali pragozd, da so si iztesali zavetišče.

Večerno sonce je zlatilo močna hrastova vrata, ko jih je stražar odprl prišlecem.

»Oče je že povpraševal, kje ste,« je dejal stražar.

»Oh, gora sv. Marije ni tako velika, da bi se izgubili na njej!« je zloviljno odgovoril Tauro in zbežal preko dvorišča. Bil je slabe volje, ker je Celij odklonil njegovo spremstvo.

Ko so zadnji žarki lovili leseni križ vrh kapele, je prišel iz največje izmed koč širokopleč mož v preprosti prteni halji. Bil je Melin in Taurov oče, Rufelius Severus, ki je opravljal v selu poleg vladarske tudi duhovniško službo.

Takoj so prihiteli iz koč vsi prebivalci male naselbine: možje, žene, otroci in starčki — okrog štirideset ljudi, siromašno oblečenih in povečini slabo umitih — propadli potomci nekdanjih bogatih Emoncev. Odšli so vsi za duhovnikom Rufelijem v kapelo, da opravijo večerno molitev. Kmalu nato so se razšli in selo je zaspalo.

Le v Rufelijevi koči sta na medvedovi koži sedela Mela in Tauro. Ko so drugi že trdno spali, sta se onadva še dolgo šepetaje razgovarjala...

(Dalje prihodnjič.)

JOŽA HERFORT:

BELI JEZDEC.

Polje je zavrnilo v pesmi poletja, v pesmi družinske sreče ptic. S pesmijo pa je šla po polju s plazečim, tihim korakom smrt. Škrjanec se je v žiti pesmi dvigal v sinjino — sinjina je pela — v razoru pa je prav tisti hip holetno kriknila samica — ob pesmi škrjanca jo je trdo prišla plazeča se drobna živalca, troseč med petje in cvetje smrt.

Zdaj se je stisnila v razor — rjave živalce nisi prepoznal od grude — pa spet švignila čez cvetočo trato. Pred svojo luknjico je miška pazila na nevarnost, pa urno zbežala pred zlim duhom polja. Zaman! Drobna vitka roparica je šla za njo, v smrtnem strahu se je miška zatekla v najgloblji rov svojega stanovanja, tam pa so jo končali drobni, ostri zobje brez boja.

Spet je smuknila rjava živalca iz ozkega rova. Komaj vidno se je zamajala travica, vsa pretkana z rožami, in že je brzela vitka roparica naprej. V žitu je zašumelo. Urno se je postavila mala vitka zver na zadnje nožice in malo okroglo uho je nezaupno, vestno prisluškovalo. Na mah je je zmanjkalo; pritiskala se je k tlom, da ni bilo videti njenih belih prsi in trebuha. Bila je sama drobna grudica, le očke so se ji živo, zločinsko svetile. Spet se je zamajalo zrelo žito, pritekel je lep poljski jereb, za njim vsa družinica. Prožen, kratek skok, perotke so trdo zafrfotale, vsa kita je kriknila in odletela v žito, drobni roparici v ozkem gobčku pa je trepetala mlada jerebica.

Napol obrano je mali ropar pustil na poljskem kolovozu in izginil, kot bi požrla zemlja — malega zlodeja.

Velike, tolste sive podgane so se lagodno izprehajale ob izlivu kanala med umazanijo, kamenjem in odpadki. Paglavci so jih z brega obmetavali s kamenjem, z bližnjega mosta so pa vse skupaj gledali ljudje in se radovali nad lepim početjem nadebudne mladine.

Naveličali so se »mladci« brezuspešnega dela, pa jo ucvrli rajši za mladim ščenetom, ki se je priklatilo po cesti iz prelepe periferije, podgane pa so šle nazaj na svoje delo.

Kar je velika, lepo rejena podgana z bleščečim kožuhom zacvilila in urno izginila. Izginile so tudi druge; ena je bila prepozna. Vsa zmedena ni našla nobenega pripravnega mesta ali skrivališča in je stekla ob skalah po blatu. Za njo se je potegnila drobna, rjava znanka s polja. Prestrašena podgana je hotela že skočiti v vodo, ko ji je skočila preganjalka za vrat. Droben curek krvi je brizgnil v mlakužasto vodo, podgana pa je omahnila. Prav kot prime pes zajca čez sredo hrbta, je prišla drobna žival svoj plen in ga odnesla. Za dobro ped je bila dolga vitka roparica, repk ji je bil za dobro tretjino života, glavica majhna, skoro okrogla, očke temne, blesteče, ušesa okroglo izpodrezana, kožušček kostanjevo rjav zgoraj, prsi in trebuh pa bleščeče bel, rep rjav, konica, čopek na koncu črn. Preganjalka in huda sovražnica podgan je bila velika podlasica, pravijo ji tudi hermelin.

Na jesen se je naveličala polja ali kaj, priklatila se je v mesto, pa tam ob kanalih strašila zarod podgan. Zaman so skušale ubežati pred vitko, komaj dva prsta debelo roparico, pred njo niso bile varne ne v svojih rovih ne na suhem ne v vodi. Podlasica jim je bila vedno za petami, zaman so jim bili ostrí dleta-sti zobje, mala vitka živalca

ima preostre zobe, preurne noge in preprožno truplo.

Vso jesen se je potepala ob smrdečih kanalih, podganam v strah in pogubo, bistrim opazovalcem v veselje, vsem pametnim ljudem pa v korist.

Polja so osamela, ptice so odšle, cvetice odcvetele. Po jasad in tokavah se je veter lovil z velimi listi, jazbec in jež sta si urejala postelje, polhi so že spali.

Od Kamniških planin je potegnil mrzel veter; zajec, ki se je zbudil, je napravil možička, se umil, pa povihal nos — sneg mu je dišal. Ne samo dišal, pripravljen je bil nanj. Toplo suknjico je dobil, zlepa mu ne bo mogel mraz do živega, poleg tega ima pa lož tako lepo zavarovan proti vetru in toplo postlan. Umil se je, pa počasi odskakljaj po kolovozu na pašo. Kar je odskočil, pa jo pobrisal med grmovjem v grapo — kolovoz je križala mala, vitka bela živalca, podlasica je bila, ki si je že prikrojila zimsko suknjico. Z njo se zajec ni hotel srečati, čeprav je bila tako majhna, navidez nedolžna radovednica.

Naša znanka se je naveličala svojega najljubšega plena, tolstih podgan, preenolično ji je teklo življenje, pa jo je mahnila spet preko polja. Zdaj je presenetila miško, ki se ji še ni mudilo v zimsko stanovanje, ujela iznenada letošnjega strnada, ki se ji ni znal pravočasno umakniti, se spretno skrila pred sivo senco, ki jo je iz zraka nevarno oplazila, umaknila se je ostrim

krempljem kragulja, odkritega sovražnika vitke roparice, pa jo zavila v gozd.

Čez stezo je koracal velik rogač. Kaj neki ga je zmotilo, da je še kolo-vratil okoli, pa se srečal s podlasico? Oprl se je na zadek, trdno obstal, pa tipal s kleščami po zraku kot slepec s palico. Ni mu ostalo za tipanje dosti časa, kmalu sta bila z zobmi skupaj, trdi oklep hrošča je zahreščal. Tudi hrošči so podlasici dobrodošli. Vsako živo bitje, ki lazi, je pripravljen plen mali vitki roparici.

V gozdu je bila že trda tema, ko se je drobni nepridiprav v lahnem teku obrnil na polje, pa utonil v ozkem rovu. Morda je šla roparica po opravku, morda k počitku.

Stari zajec, ki se je na večer umivaje spomnil snega, je imel prav. Ko se je pod jutro vračal po ovinkih domov, se je ponujal sneg. Počasi, pa vztrajno, kot mora biti vsako delo, je pričelo nebo sipati bele kosme, vedno gostejši so bili drobni roji; pošteno je začelo snežiti. Ves dan, vso noč brez presledka, tiho, tiho je padal, gozd je umrl, vse je bilo tiho.

Nobena žival ni ponoči vstala, ni si šla iskat hrane, sleherna je ždela v toplem stanovanju in čakala lepšega vremena.

Veverice so pospale po gnezdih, vhode so si zadelale z mahom, niso hotele imeti prepaha, miške so šle s krtom globoko pod zemljo, kamor so si nanosile zaloge za zimo.

Naša bela znanka je prespala sneženi dan v bornem mišjem gnezdecu, kjer ji je morala dati stara poljska miš stanovanje; za stanarino pa ji je vzel beli vrag življenje.

Pa so se raztrgali oblaki, pod noč je bilo in na brezmadežno belino je posvetila luna. Par ur je bilo vse mrtvo; kmalu pa so živali zapisale in zarisale svoja pota v beli mehki sneg. Zajec se je dvignil z loža, lisica je šla na lov, čuk se je spreletaval živahneje, mali beli ropar pa je skoro nevidno švignil iz stanovanja in šel preko polja. Izdajala ga je le v snegu črna konica repa.

Ob starem kozolcu je stal na preži lovec — tudi njega je izvabila čarobna mesečna noč, ni se mu dalo spati, šel je ven, da bi videl, kaj delajo živalce.

Kmalu je priskakljal naš stari zajec, počasi, previdarno, z izbuljenimi očmi. Od kozolca je bil še kot veverica velik, ko je nenadoma divje zavekal in planil v divji beg. Lovec je začudeno gledal, kje se bo pokazal preganjalec ubogega zajca. Šele ko je pridrvel ta blizu, je videl, da mu jezdi na hrbtu beli ropar — hermelin.

»Beli jezdec!« je polglasno zamrmral, dvignil puško k licu in sprožil. Zajec je obležal, hermelin pa se je pogнал v sneg proti gozdu. Še enkrat je odmeval strel od bregov, pa svinčeno zrno se je preveč razpršilo, izpustilo je drobno hermelinovo telesce; odbrzelo je novim pustolovščinam naproti.

Tovarna „Peko“.

ALBIN LAJOVIC:

KAJ DELAJO TRŽIŠKI MEŠČANI?

I.

Pred štirinajstimi leti sem vedel o tržiškem mestu samo to, kje ga najdem na zemljevidu, da pelje v Trzin od leta 1908. lokalna železnica, da je veljal Trzin od nekdaj kot precej nemškutarsko gnezdo, da delajo v Trzinu različne sejmarske čevlje in da govorijo Trščani čisto svoj jezik na »č«. Že večkrat prej me je mikalo, da bi bil prosil za službo učitelja na tržiški osnovni šoli, toda pred vojno sem bil za tako mesto premlad in malo prevroče slovenske krvi je bilo v meni, da bi mi dali službo v takem kraju, ki je bil kot nekaka odlika za mladega učitelja. Po vojni je bil Trzin prvi kraj, ki je prosil, da naj ustanovi vlada za Trzin in okolico deško in dekliško meščansko šolo. Ta želja se je Trščanom uresničala že leta 1919. septembra meseca in tedaj sem se osokolil in prosil za ravnateljsko mesto, ki sem ga tudi dobil. Sredi septembra sem se odpravil na ogled in to čisto na tihem.

V Ljubljani sem kupil vozovnico do Trzina in se v prijetnem razburjenju vsedel v vlak v skrit kotic, da bom sam s svojimi mislimi. V Kranju sem moral prestopiti. Tam pod postajo skoro v Stražišču so čakali osamljeni in pozabljeni trije osebni vozovi, pred katere je bila vprežena mala lokomotiva. Upal sem, da bo šlo hitro, pa sem se bridko zmotil, kot se vsak, ki ga zanese na tržiški vlak. Progo 17 km smo srečno prevozili v slabi uri, in najprijetnejše opoldansko sonce je pozdravilo precej številne potnike na tržiški postaji, ki leži 10 minut izven Trzina v občini Kovor. Počasi sem stopil iz voza in šel k izhodu. Tu sem nenadoma zagledal tovarniško poslopje in nad njim napis: Peter Kozina & Komp, tovarna čevljev. Okoli tovarne se vije v velikem loku

kolodvorska cesta tako, da si lahko od vseh strani ogledaš tovarniškega velikan, iz katerega se za čudo ne vali dim, zakaj vse stroje žene elektrika, ki jo dovaja velika vodna centrala barona Borna na Tržiški Bistrici. Toda kljub temu opaziš zadaj za tovarno velike zvite cevi, ki se vse končavajo v nekaj boben, kjer so razne veternice za srkanje prahu in smeti, ki odpadajo od fabrikacije čevljev. Tovarniško poslopje samo stoji sredi najlepšega sadnega vrta, kjer so speljane bele stezice, in če bi ne bilo ropotanja strojev in bučanja motorjev, ki se sliši daleč na cesto, bi človek mislil, da je to veliko poslopje kaka visoka šola, kak internat.

Ne bom sedaj opisoval svojega prvega poseta v Tržiču, ne, to ni zanimivo, preskočiti hočem nekaj mesecev svojega bivanja v Tržiču in povedati to, kar me je bilo pri prvem koraku v Tržič najbolj zanimalo, namreč osebno spoznati človeka, ki je ustvaril to tovarno in pognal njene stroje tako, da so danes zmožni obuvati vso našo veliko Jugoslavijo; neizmerno sem si želel spoznati stvaritelja, gospoda Petra Kozino. Božič je trkal na vrata in v šoli je bilo nekaj bosih siromašnih dijakov in te bi bil rad obul na cenen način. Lepega dne sem se odpravil v tovarno »Peko«, da bi se kot tak predstavil tovarnarju g. Petru Kozini in ga poprosil, da naj nam pomaga obuti revne dijake za božič. Vrtar me je prijavil in nisem dolgo čakal, ko je prišel pome na hodnik bolj sreden gospod prišpičene brade, majhnih, bistrih, črnih in silno dobrohotnih oči. Prijel me je za roko in me peljal v svojo pisarno. Ta gospod je bil Peter Kozina sam. Njegova domačnost me je zanj takoj pridobila in s polnim zaupanjem sem mu potožil svoje skrbi radi obutve. Pri tem prvem obisku sva sklenila nekako pogodbo, da bo tovarna »Peko« darovala vsako leto za revne dijake meščanske šole po 5 parov močnih čevljev. In ta pogodba se vsako leto molče izpolnjuje tudi sedaj, ko počiva blagi pokojnik že tretje leto v slovenski zemlji, ki jo je nad vse ljubil, in dijaki meščanske šole se vsako leto z največjo hvaležnostjo spominjajo svojega velikega dobrotnika, ko sprejemajo po njegovem naročilu božična darila iz njegove tovarne.

Kdo in kaj je bil Peter Kozina za naš narod? Prav nič ni važno kedaj in kje se je rodil; to bomo lahko zvedeli, če bomo pogledali v »Narodno enciklopedijo« našega narodnega gospodarstva, kadar bo izšla. Za nas pa je važno dvoje. Prvič, da se je izučil za trgovskega pomočnika, drugič pa to, da je bil silno brihtne glave, ki ni mogla doumeti krivice, da izrablja vse naše prirodno bogastvo tujec. Slovenci pa mu garajo od jutra do večera. Te krivice ni mogel doumeti in ni mu dala miru ne podnevi in ne ponoči. In skoro se je osamosvojil. Spominjam se, ko sem stanoval pri družini Železnik na Emonski cesti, da je starejša sorodnica te družine hodila nekam v službo. Vprašal sem jo, kaj dela. Rekla mi je, da veže ves dan zobotrebece v svežnje, katere vlaga potem v škatlje po tucatih in da gredo celi zaboji teh zobotrebcev po svetu

Peter Kozina.

v Rumunijo, na Bolgarsko, v Srbijo, v Ameriko in na vse strani. In pristavila je tudi, da se imenuje njena tvrdka Hitzl & Kozina. Tedaj sem prvič slišal v trgovski zvezi ime Kozina. In ko sem še dalje izpraševal, kaj še delajo, pa mi je povedala, da zavijajo tudi čisto majhne otroške čevljičke, šivane na roko.

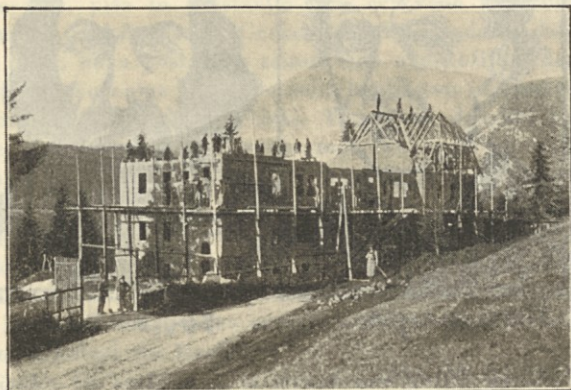
O vsem tem sem pravil pri svojem prvem obisku gospodu Petru Kozini samemu in dobro se mu je zdelo, da sem se ž njim na tako čuden način seznanil, ne da bi njega osebno prej spoznal. In on mi je nato podrobno popisal začetek svojega gospodarskega udejstvovanja. Kot trgovski pomočnik je služil pri tvrdki, ki je na veliko trgovala i z otroškimi čevljički i z našimi zobotrebc, dobiček pa je šel v tuje žepe in iz naše zemlje. Že takrat se je odločil, da se osamosvoji in sicer ravno s temi predmeti, ki so na videz silno malenkostni, ki pa v resnici prinašajo lep dohodek. Svoj sklep je tudi kmalu izvršil. Na Bregu v Ljubljani je poklical v življenje trgovino z zobotrebc, ki mu je donášala sorazmerno dosti več dobička kot pa prva leta tovarna čevljev. V Tržiču je najel v Babičevi hiši prve tovarniške prostore in začel ročno izdelavo otroških čevljev. Kmalu je to postalo pretesno. Tam v Bistriški gmajni, kjer naj bi stal nov kolodvor lokalne železnice, je kupil zarastel breg, in ni preteklo v Bistrici mnogo vode, pa je stalo lično enonadstropno tovarniško poslopje, ki je mene pozdravilo ob prvem prihodu v Tržič. Med vojno je imel najetih Peter Kozina cele trope italijanskih ujetnikov, s katerimi je napravil visoko škarko ob Bistrici, splaniral ostali svet in uredil prekrasen vrt, kjer je zasadil samo pritlikavo drevje; veliko polovico pa je uredil za zelenjavo, ki jo dobivajo vsi njegovi uslužbenci in delavci po potrebi in skoro zastonj.

Prva leta po vojni je potem napravil še škarko ob kolodvorski cesti in jo opremil z lično ograjo iz betona tako, da napravlja danes tovarna »Peko« na tujca silen vtis. Neutrudno je snoval Kozinov duh in spopolnjeval tovarniške naprave. Za naraščajoč obrat pretesne prostore je razširil na ta način, da je dvignil celo tovarniško poslopje za dve nadstropji in izrabil je pri tem tudi ostrešni prostor. In če stopite danes v tovarno, vas popeljejo najprej v zgornje nadstropje, kjer je prirezovalnica, v naslednjem je šivalnica, potem pride izdelovalnica in prav spodaj so nameščeni težki sekalni stroji za podplate in pa skladišče surovin. Ves obrat goni električna sila, povsod vlada največja čistoča in snaga, delavci imajo umivalnice in kopalnice, vsem modernim zahtevam ustrezajoča stranišča in druge toaletne prostore. Opoldne jedo v posebnih dvoranh, uradniki imajo svojo obednico, vsi pa so kljub napornemu delu v tovarni razmeroma odličnega zdravja, ker delajo v zdravih prostorih. Nikjer ni prahu, povsod red.

Vsako leto sem gospoda Petra Kozino večkrat obiskoval in menila sva se o vseh vprašanjih, ki se tičejo našega javnega in gospodarskega življenja. Njegovi nazori o razvoju slovenskega podjetništva so bili tako točni, da bi bilo prav čudno, če se ne bi uresničili. Glavno oviro v našem gospodarskem zaostanku je videl v nizki povprečni izobrazbi našega delavca in naših redkih slovenskih mojstrov, ki v izobrazbi ne dosegajo tujih mojstrov, na katere je bila preje naša industrija navezana. Zato je iskreno pozdravil ustanovitev meščanske šole v Tržiču in obljubil, da bo njene absolvente vedno rad sprejemal v službo. In to obljubo je vestno izpolnjeval. Med tristo delavci, ki jih zaposluje danes tovarna »Peko«, je že prav lepo število absolventov tržiške meščanske šole, ki zavzemajo od leta do leta boljše položaje v kadru slovenskih predelavcev in mojstrov. In če Bog da, bo skoro prišel čas, ko bodo tuji mojstri pri nas nepotrebni.

Mnog praktičen nasvet je prišel iz ust velikega podjetnika, ki je vedno snoval in ves svoj čas posvečal svojim načrtom in svoji — izobrazbi. Ves svoj čas je porabil za uresničenje svojih gospodarskih idej. Pa ga je prehitela smrt in zastavila neutrudljivo roko, ki ni dobila naslednika.....

Peter Kozina je bil svojim delavcem pravi oče, saj je sam na svoji koži čutil, kaj se pravi služiti si svoj kruh v ugodnih in neugodnih prilikah. Večina njegovih delavcev je doma v Tržiču ali pa v bližnji okolici, kjer imajo ponajveč svoje hišice in so torej za stanovanje preskrbljeni. Nameščenci pa so bili v onih časih izvečine od drugod. Tem je sezidal na Pristavi prijeten uradniški dom, kjer je dovolj družinskih stanovanj in pa stanovanj za samce. Svoje zaupnike si je vedno izbiral po notranjih srčnih nagnenjih. Ves čas snovanja velike tovarne mu je pomagal odličen sodelavec gospod Hinko Kavčič, ki je bil njegov prvi knjigovodja in njegova desna roka v podjetju dolgih 26 let.

Na „Gmajni“ raste tovarna „Peko“.

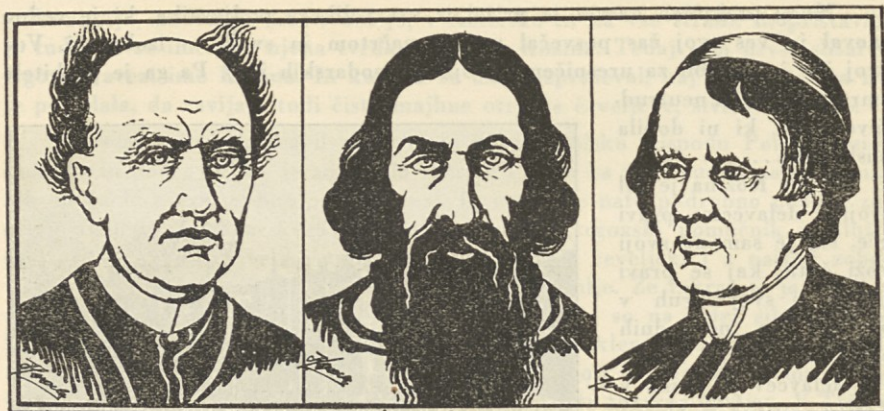
V publikaciji »Ljubljanski velesojem ob desetletnici« je Petru Kozini, ki je bil član načelstva velesojma, napisal spominski list, zdaj že tudi pokojni slovenski narodni gospodar in zadrugar, g. Anton Kristan, in ga takole končal:

»Mlad, priden in pošten fant gre na delo, premaga vse ovire, postane gospod, ne pogospodi se, ne sede na pridobljeno — dela vztrajno dalje, v svoji ljubezni do lepega in najlepšega gre pa predaleč, pozabi na realnost, dober kot mati, pri izberi sodelavcev pa premalo kritičen. Ker je pošten sam, misli tako tudi o drugih, pride zopet v težave, ali ne omaga — na potu do končne zmage pade. Peter Kozina je bil osebno zlata duša. Dober delodajalec, izboren človek, najboljši prijatelj. Malo takih.«

Rod, ki sedaj dorašča, se bo moral v šoli poleg tistih, ki so kedaj zložili in zapeli kako pesmico ali štorijo, učiti tudi o možeh trdega dela v tako zvanih pridobitnih poklicih, zanimati se bo moral dosti bolj za realno življenje in za njegove predstavnike, potem bo tudi delo drugače ljubil in spoštoval. In najodličnejši predstavnik tega realnega slovenskega dela je trenutno gotovo pokojni Peter Kozina, ki je ustvaril Tržiču slovensko čevljarsko veleindustrijo, ki preživlja več tisoč družinskih članov, ki je organiziral svetovno prodajo drobnih zobotrebcev, ki gredo v stiliziranih slovenskih nageljčkih po celem svetu. Čast in slava Petru Kozini!

Duh ljubezni in prosvetljenosti mora vladati na svetu. Ta duh bo povzročil, da se ne bo človeštvo opredeljevalo v samoljubju, temveč, da se bo posvetilo ljubezni do bližnjega.

Dr. M. Tyrš.

Strossmayer

Sv. Sava

Slomšek

RUDOLF PEČJAK :

SV.SAVA, ANTON MARTIN SLOMŠEK, 1171—1236 1800—1862 JOSIP JURAJ STROSSMAYER.

1815—1905

*Mogočen plamen iz davnine šviga —
vekov preletel je koprne,
in plamen naš se druži z njim, se dviga,
in plamen naš pogumno dalje gre —
(O. Župančič.)*

Trije naši veliki možje — trije mogočni, svetli plameni iz našega naroda v urah njegove stiske in bolesti. Trije svečeniki, trije škofje, trije predstavniki našega narodnega genija, ki so na prelomih v usodnem trenutku posegli v zgodovino lastnega naroda, mu dali lastno vsebino in odločevali o njegovi usodi za stoletja. Različni si po rojstvu, značaju, kraju, stanu in razmerah, podobni si po svojem velikem delu: globoka vernost, ki naj daje vsemu delu božjo sankcijo in božji blagoslov, notranja osvoboditev od tujcev, ki je edino trajna in plodonsna, ljubezen do materinega jezika, početki narodnega šolstva, narodne prosvete, književnosti, umetnosti in znanosti in s tem neposredni dvig ljudskega blagostanja. To so temelji narodni kulturi, brez katere ni svobodnega naroda, in ki je korenina narodni državi.

Trije veliki svečeniki, trije sinovi majhnega naroda, trije predstavniki naših najvažnejših stanov iz pretekle dobe: kmetijski sin, rojen pod slannato streho na Slomu sredi zelenih štajerskih gričev; sin uglednega častnika meščana iz Osjeka na otožni Dravski ravnini; sin vladarjev iz hribovite junaške Raške. Kmet, meščan, plemič: trije škofje, vsi trije zrastle iz naroda in delali nesebično za narod.

V bistvu si je delovanje vseh treh svečnikov podobno: umska, нравstvena in verska izobrazba našega naroda.

V Raški početki nove srbske fevdalne države, ki ji polaga temelje politične moči v boju z Bizancem knez Štefan Nemanja. Njegov sin Sava pa orje

globlje v narodovo dušo, postavi vse srbsko cerkveno življenje na domače temelje, osvobodi ga bizantinskega vpliva, osnuje za Srbijo samostojno nadškofijo, postane prvi srbski nadškof, ustanovi več novih škofij, oskrbi sam potrebne obredne knjige v domačem jeziku, pošilja med ljudstvo domače svečenike, ustanavlja potrebne šole, piše in prestavlja sam cerkvene in druge knjige in postane prvi važnejši srbski pisatelj. Cerkev je bila v tedanji dobi žarišče vse izobrazbe, zato je sv. Sava postavil s samostojno nadškofijo trden temelj narodni samostojnosti. Te korenine so dajale soka kraljestvu in carstvu Nemanjev v bojih z Bizantinci, Ogri, Bolgari, Grki, Tatarji in drugimi sovražniki, iz teh korenin je črpal srbski narod svojo moč, ko se je zbiral v 500 letnem turškem suženjstvu v svojih samostanih, kjer je prepeval svoje narodne pesmi in se navduševal za borbo in svobodo.

Slomšek in Strossmayer pa sta delovala v 19. stoletju, ki ga imenujejo prebujanje in pomlad narodov, stoletje demokracije, narodnega ujedinjevanja, stoletje velikih narodnih in socialnih borb, ko je izročalo plemstvo politično oblast meščanu in kmetu. Da homo mogli prav oceniti veličino njunega dela, pogledjmo nekoliko na dobo, v kateri sta živela.

Ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja se je storil nov pojem naroda v dveh smislih: v političnem in kulturnem. Politični pojem naroda je posledica francoske revolucije, ki je vzela oblast plemstvu in jo izročila tretjemu stanu, to je meščanu in kmetu. Demokracija je prebudila narode in dvignila visoko narodno samozavest, razkosani narodi so stremeli po ujedinjenju in po združitvi v lastni državi. Pomlad narodov. Tako so se pričele heroične borbe zaslužjenih narodov za osvobojenje in lastno državnost. Ker pa so bili Slovani najbolj zaslužjeni, so nosili oni težo vseh borb in njih posledice, ki so bile preganjanja in ječe. Avstrija je bila konglomerat narodov, ki jo je že Jožef II. hotel ujediniti z enim državnim jezikom, ki bi naj bil nemški, kar so poskušali doseči Nemci vse do svetovne vojne. Madžari pa so razširjali idejo, da morajo biti vse dežele, ki so pod krono svetega Štefana, ujedinjene z madžarskim državnim jezikom, ki so ga skušali upeljati v urade in šole. Odgovorili smo z ilirizmom, zedinjeno Slovenijo, z zedinjenjem hrvatskih zemelj in končno z jugoslovanstvom, katerega ideolog je bil Strossmayer in ki je naposled zmagalo in nam prineslo narodno svobodo in lastno državo. Pri vseh slovenskih narodih so nastopili v tej dobi veliki možje, ker so bili vprav Slovani najbolj zaslužjeni, najbolj pod vplivom tujega duha in je bila njih zgodovina najmanj znana. Dvigali so v ljudstvu narodno samozavest, izoblikovali skrbno narodni jezik in ljudstvo kulturno ujedinjali v narod. Kolikor bolj je bilo delo na političnem polju otežkočeno, toliko bolj se je genij naroda dvigal na kulturnem, ljudsko-prosvetnem, umetniškem, znanstvenem.

V luči opisane dobe vidimo šele vso veličino Slomškovega in Strossmayerjevega dela, ki je bilo pri Slomšku predvsem bolj tiho kulturno, pri Strossmayerju pa tudi borbeno politično, obeh delo pa podobno v svojem bistvu delovanju sv. Save: prosveta.

Kakor sveti Sava kot menih na gori Atos, tako sta se tudi Slomšek in Strossmayer že v dijaških letih in v semenišču pripravljala na svojo težko nalogo, vzljubila materni jezik, se navduševala ob narodnih pesmih, zbirala okoli sebe vnete rodoljube ter jih navduševala. Slomšek je že v semenišču poučeval slovenščino bogoslovce in si tako vzgojil mnogo domoljubnih pesnikov. Sam je tudi že pričel pisateljati že v gimnazijskih letih. Oba, Slomšek in Strossmayer sta pričela svojo službo kot kaplana, končala kot škofa. Slomšek je bil kaplan, spiritual v semenišču, nadžupnik, dekan, opat, škof —

Strossmayer kaplan, podravnatelj semenišča, ravnatelj Avguštineja na Dunaju, po zaslugi Jelačičevi škof v Djakovu. Slomškovo veliko zgodovinsko delo je, da je prestavil sedež lavantinske škofije iz Št. Andraža v Maribor, združil cerkveno vse štajerske Slovence, jih ločil od sekovskih nemških škofov in jim pošiljal domače rodoljubne duhovnike. Tako je Slomšek obdaroval velik kos naše zemlje pred potujčenjem in je deloma njegova zasluga sedanja državna meja Jugoslavije nad Mariborom. Tudi Strossmayer je postal škof v važnem in pomembnem času, ko se je Hrvatska cerkveno ločila od Ogrske in je bila ustanovljena v Zagrebu samostojna hrvatska nadškofija, kar je imelo velik vpliv na narodno kulturno delo pri Hrvatih. Tako vidimo, je bil sv. Sava prvi srbski nadškof, Slomšek prvi škof v Mariboru, ki je združil štajerske Slovence, Strossmayer prvi škof v Djakovu, odkar se je ločila Hrvatska cerkveno od Ogrske. Vsi trije so pošiljali narodu domače svečenike, ki so poučevali ljudstvo v domači besedi, kar je narod v težkih dneh robstva obvarovalo pred potujčenjem.

Brez dobre šole ni ljudske izobrazbe in brez ljudske prosvete ni narodne svobode. Šolstvo je bilo v tedanji dobi jako zanemarjeno in pomanjkljivo, pri nas še povrh ponemčeno. Oba, Slomšek in Strossmayer sta tudi tukaj zastavila plug v ledino, prvi bolj kot rojen šolnik, drugi bolj kot organizator in mecen. Slomšek je eden izmed največjih šolnikov tedanjega časa. Če bi bil sin velikega naroda, bi bila njegova slava vse večja in šla preko meje njegove domovine. Velik razmah šolstvu je dala njegova najlepša in najgloblja knjiga Blaže in Nežica v nedeljski šoli, v kateri podaja učencem v pristrčnem in domačem tonu osnovno znanje v obliki povesti o Blažetu in Nežici, izhajajoč povsod iz potreb resničnega domačega življenja. S svojimi sodelavci je spisal najpotrebnejše šolske knjige, kakor abecednik, malo in veliko berilo in druge. Slomšek je tudi naš prvi mladinski pisatelj. Strossmayerjevo šolsko delo je predvsem organizatorično: ustanovil je v Djakovu učiteljišče, ki mu je daroval svet in veliko vsoto denarja za vzdrževanje učiteljstva, dalje dekleško šolo, ki ji je daroval 80.000 kron; do leta 1870. je bilo s Strossmayerjevo pomočjo osnovanih v njegovi škofiji več kot 70 ljudskih šol. V djakovem semenišču je osnoval stolico staroslovenskega jezika in ji daroval bogato knjižnico, podpiral je tudi gimnazije in dijake.

Slomškovo in Strossmayerjevo delo je rastlo mogočno v narod in mu dajalo smernice za daljno bodočnost. Slomšek, sin siromašnega kmetskega narodiča, tih, skrben, podroben in vsestranski ljudski prosvetni delavec — Strossmayer, sin bogatega, uglednega meščana, daje ideje in sredstva za najvišje narodne ustanove, ki so krona stremljenju vsakega, po svobodi hrepenečega naroda.

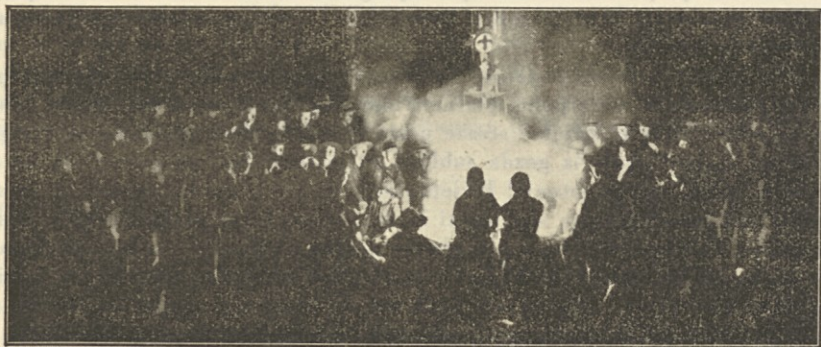
Že v semenišču je ustanovil Slomšek bralno in slovstveno društvo in tudi pozneje se je trudil, da bi oživel podobna društva tudi med narodom. V društvih si naj narod tehta svoje moči, društva mu naj dajejo skupno narodno zavest. Veliko in predvsem se je trudil Slomšek, da bi ustanovil društvo za izdajanje dobrih slovenskih knjig, kar mu je pa vlada preprečila. Iz te zamisli sta se pozneje rodili dve naši največji in najvažnejši književni društvi: Družba sv. Mohorja in Slovenska Matica, ki sta objeli ves naš narod in mu vlivali skupno narodno zavest, prva za preprosto ljudstvo, druga za izobrazence. Izdajati je pričel tudi list Drobtnice, ki naj bi naše ljudstvo poučeval, zabaval in dvigal.

Leta 1861, ko je cesar klical zastopnike narodov na Dunaj, se je sestal v Zagrebu veliki sabor, ki je bil sestavljen prvič ponajveč iz meščanstva in

ne več iz plemstva. Ta veliki sabor je postavil temelje vsemu poznejšemu narodnemu življenju: nova uprava mest in občin, zadružništvo, najvišji kulturni zavodi, kakor akademija, vseučilišče, gledališče in drugo. Voditelj tega velikega narodnega gibanja je bil Strossmayer, ki mu je dal določno in jasno politično in kulturno smer: jugoslovanstvo. Veliki vladika je sam s svojimi ogromnimi denarnimi prispevki pripomogel, da so se sklepi velikega sabora uresničili. Za Jugoslovansko akademijo znanosti in umetnosti v Zagrebu je daroval 260.000 kron ter ji poklonil svojo dragoceno zbirko slik, vredno nad 600.000 kron; za novosnujoče se vseučilišče je položil osnovno glavnico 100.000 kron; v Djakovu je zgradil prekrasno stolno cerkev, za katero je dal iz lastnega 3.000.000 kron. Podpiral je nadalje jugoslovanske pisatelje, pomagal ustanoviti vseučiliško knjižnico in arhiv za jugoslovansko zgodovino, obnovil in razširil je zavod sv. Hieronima v Rimu, kjer se vzgajajo jugoslovanski duhovniki in končno položil z veliko denarno podporo temelj medicinski fakulteti v Zagrebu, katere otvoritve pa ni dočakal.

Slomšek, Strossmayer, sv. Sava — trije svetli plameni, trije svečeniki, ki so med mnogimi drugimi pomagali polagati kulturne temelje našemu narodu. Tako smo po zaslugi naših velikih mož kot zrel narod dočakali velikega trenutka, ko je tudi za nas bila velika zgodovinska ura, da smo dobili lastno državo — Jugoslavijo.

Duh Slomškov, Strossmayerjev in sv. Save še živi in nam kaže pot iz preteklosti v lepšo bodočnost. Slomšek počiva na mariborskem pokopališču, Strossmayer v djakovski katedrali, truplo sv. Save pa so odnesli Turki iz samostana Mileševo in ga na brdu nad Beogradom sežgali. Sv. Sava je zaščitnik srbske šolske mladine, dan njegove smrti je za vso šolsko mladino državni praznik, svečano se obhajajo Svetosavske besede, kralj pa odlikuje z redom sv. Save zaslužne državljane. Tudi rojstni dan Strossmayerjev obhajamo kot narodni praznik in se vršijo po šolah njemu na čast proslave. Našega velikega škofa Slomškega pa časti ljudstvo kot svetnika, saj je iz ljudstva zrastel, bil ves njegov in se ves njemu žrtvoval.

PAVEL KUNAVER:

MED SKAVTI.

Mislim, da ga ni med vami, ki še ni slišal skrivnostne besede »skavt« ali »izvidnik«. Kaj vse ste razmišljali, ko ste tu in tam v povestih iz daljnih krajev našli to besedo, z njo pa človeka, ki je izvršil dela neobičajna za navadnega človeka. Veste najbrž, da so skavti tudi v Jugoslaviji in da v prostem

času žive prav zanimivo, romantično življenje, polno dogodkov. Morda ste jih celo videli: dečke v kratkih hlačkah, z ruto okoli vratu in širokim klobukom na glavi, v roki pa palice in mala banderca. Taki so potovali po naši domovini, ali pa so taborili v šatorih pod milim nebom.

Taborišče.

Ako vprašaš te dečke, čemu so postali skavti, ti bodo tako odgovorili, da boš nemara sam sklenil postati skavt in z njimi oditi po potih, kamor jih žene vroče hrepenenje iz zaduhlih mest in trgov, iz slabih družčin, od plitvih in plehkkih zabav, ki vse izpodkopujejo zdravje in smisel za lepo, mlado, junaško življenje. Njihova pota in doživljaji so taki, da jim ostanejo trajno v spominu. V poznejše življenje jih vzamejo s seboj in sveti so jim, saj so jim osrečili mladost in naredili iz dečkov vsestransko zdrave in krepke moške.

Ko izvrše dolžnosti — na pot! Za en dan — dva — ali tudi kar za več tednov, kakor je pač čas. Dobro poznajo gozdove, samotne doline, od potov oddaljene poseke in livade, ugodna kopališča — kjer je prijetno biti in ostati, kolikor je le mogoče.

Z veseljem raztovorijo šatore in prineso oporne palice; — vse hiti postavljat priproste, a sreče polne platnene domove. Saj prej ne sme nihče dobiti hrane, dokler tabor ni urejen, straže postavljene, kuhinja zgrajena, za vse poskrbljeno! En del znaša iz gozda suhljad, ki je mora biti pa precej, da bo ob tabornem ognju tem prijetneje! Prijetno minejo ure v gozdni samoti ob igrah, ki zahtevajo samostojnosti, spretnosti in marsičesa, česar mehkužneži v mestu ne poznajo. Skrivnosti gozdne prirode — rastlin in živali — sežejo dečkom v srce. Sreče pa je mnogo tudi gori po okoliških vrhovih, odkoder se odpira razgled in kjer se res užiga prava ljubezen do domovine. Tudi ob potoku ali reki je prijetno, ko živa voda nosi na svojem površju mlada, zagorela telesa.

Noč. Zvezde gore na nebu. Z gore, iz gozdnih zatišij, od vode so se vrnili dečki zopet v tabor. Ognjeni zublji ližejo klade in prijetna toplota se širi okoli ognjišča, kjer so v krogu posedli dečki. Kitara zapoje, zbor se oglasi in naše lepe pesmi zvene v tihi, poslušajoči gozd. Oglasi se starejši vodja in pripoveduje o svojih potovanjih. To vzbudi spomine v drugih in živa beseda pričara pred poslušalce tuje kraje, saj so prepotovali ob skavtski palici nekateri že prav mnogo. Šli so preko Alp, v Avstrijo, v Nemčijo, v Francijo in Švico. Drugi so videli Italijo in prepotovali križem našo prelepo Jugoslavijo od Tri-

Lepi zakoni o resnicoljubnosti, ljubezni do bližnjega, ubogljivosti, štedljivosti, čistosti, zdržnosti, viteštvu — z eno besedo, z vsem, kar je lepega in dobrega, ter bratski »ti«
jih vežejo v lepo skupnost med seboj in s svojim vodjem, ki so mu zvesti. V prostem času vrše viteška dela narodu v korist; srečni so na potovanjih skozi malo znane divjine in tuja mesta. O teh potovanjih in dogodkih pripovedujejo svojim skavtskim bratom na sestankih ali ob tabornih ognjih.

glava do Ohridskega jezera, od Panonskega nižavja do Jadranskega morja. Čudoviti so spomini na velike skavtske zlete, kakor v Pragi, pri Liverpoolu i. dr.

Kmalu zatisne sen po šatorih trudne oči. Samota. Noč. Mir. — Straža koraka okoli tabora. Skrbno se ozira. Pred več meseci so se dogovorili s četo v sosednjem mestu, da bodo poizkušali pri priliki izmakniti iz tabora druga drugi zastavo. — Res počí veja. Straža napenja oči in samo šusa so je. Iz gozda prihajajo komaj slišno glasovi: suho listje zašumi, veja pokne tu in tam. Straža hiti hitro in neopaženo naznanjat vodji, da so sosede izvohali taborišče in hočejo izvršiti napad. V nekoliko minutah so na mestih tudi branilnici: tiho in nevidno žde okoli šatora. Potem pade težko telo: branilec je ujel napadalca. — A klopčičev, borečih se tiho v travi, je vedno več, in končno se izvijejo kriki, rog zapoje, in vse, kar je še spalo, plane na pomoč domačim. Truma »ujetnikov« ždi že ob ognju, ki sedaj visoko plapola. Še eno znamenje — konec boja. V smehu preneha boj. Daleč je nazaj v tabor; zato zlezejo napadalci zaspani k branilcem pod šotore in tiha noč zasanja zopet nad spečimi. —

Na ladji.

Tako je skavtovo življenje: zvesto vrši svoje dolžnosti že kot deček, da so ga veseli ljudje. Dopolnjuje pa svoje življenje z dobrimi deli, je pripravljen vedno pomagati in se zato uči prve pomoči, da jo nudi vsakomur v sili, pa naj bo to v ognju, vodi ali viharju. Neustrašen boritelj je. Srečo in zadovoljnost išče na izletih po gozdovih, gorah in dolinah, strani neba najde po mahu na drevesih, po zvezdah na nebu. V daljavo se pogovarja s skavtom s signaliziranjem in pozna glavna drevesa in živali, loči strupene in škodljive od nestrupenih in neškodljivih in pozna gozdne skrivnosti, ki so bile znane nekoč davnim pradedom. Zato mu je priroda prijateljica in on je srečen v njej, ki ga telesno in duševno vzgaja v resnicoljubnega, poštenega in koristnega človeka!

BRANIMIR KOZINC:

ZLATA PRAGA.

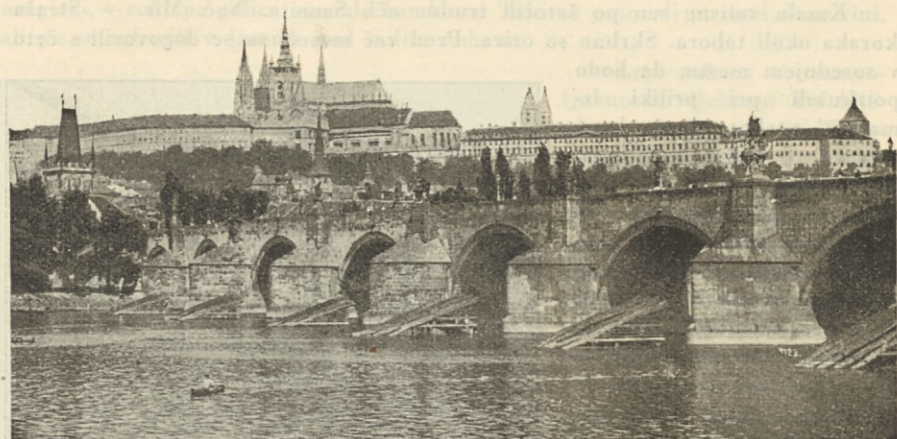
Prošlo leto so neštete množice posetile Prago, da se udeleže vsesokolskega zleta in da vidijo to bajno krasno mesto, ki spada med najlepše na svetu.

Vam, ki še niste občudovali te lepote, bom skušal s temi vrsticami pričarati vsaj skromno sliko stostolpe prestolnice češkoslovaške republike.

Praga, ki šteje danes približno 850.000 prebivalcev, je zgrajena kakor Rim na sedmerih gričih. V lepi vijugi jo deli mogočna reka Vltava v dva dela, ki ju zopet veže med seboj deset starejših in novejših mostov, ki so deloma prave arhitektonske umetnine.

Na levem bregu se slikovito dvigajo nad mestom ponosni Hradčani s

kraljevskim gradom in prekrasno katedralo sv. Vida, obdano od najlepših palač in cerkva.

Hradčani.

Ako je Praga kraljica slovanskih mest, so Hradčani njena najsijajnejša krona, ki se leskeče v žarkih zahajajočega sonca kot okamenela pravljica iz tisoč in ene noči.

Pogled s Hradčan na Prago.

S Hradčani je tesno zvezana vsa češka zgodovina. V prastarem gradu so stolovali slavni češki kralji, v njem je vladal Karel IV., imenovan oče češkega naroda, tu je prebival sv. Václav, v njem je umrla kraljica sv. Ludmila. Danes je grad prenovljen po načrtih našega rojaka, profesorja Plečnika. V njem so z velikim umetniškim okusom preurejeni stanovanjski in uradni prostori za predsednika čekoslovaške

republike, T. G. Masaryka, ter za visoke vladne urade. Stolnica sv. Vida ima najlepší položaj med vsemi gotskimi cerkvami na svetu. Temeljni kamen ji je položil kralj Karel IV. leta 1344., popolnoma dograjena je pa bila šele leta 1929. V njej je grobnica čeških kraljev ter v altarju srebrna krsta z ostanki trupla sv. Janeza Nepomuka. Zgodovinska in umetniško najznamenitejša pa je kapela sv. Václava, kjer je ta češki knez tudi zakopan. V cerkvi so v zakladnici za zazidanimi vrati shranjeni krona, žezlo in meč čeških kraljev.

V sosednji cerkvi sv. Jurija, ki je najstarejša v Pragi, je grob sv. Ludmile. V bližini je stolp s strašnimi in globokimi ječami, nazvan Daliborka po

plemiču Daliboru, ki je bil v njej zaprt. To zgodbo je uporabil češki komponist za opero Dalibor, ki so jo peli tudi v ljubljanskem gledališču.

Med najznamenitejšimi stavbami na Hradčanih so še nadškofijska palača in Loretanska cerkev, umetniško najpopolnejši pa je Belvedere ali letni gradič kraljice Ane.

Na južni strani Hradčan je zgodovinski samostan Strahov z znamenito knjižnico in galerijo slik, za njim pa ogromno telovadišče, kjer se je vršil vsesokolski zlet.

Težko si je predstavljati lepši razgled, kakor ga nudi opazovalcu pogled s Hradčan na mesto. Morje baročnih streh odseva v soncu, med njimi pa tekmujejo v svojevrstni lepoti gotski in baročni stolpi in stolpiči z baročnimi ter renesančnimi kupolami. Neposredno ob vzhodu med Hradčani in Vltavo leži Mála Strana, najstarejši del mesta.

Z Male Strane pridemo na desni breg čez Karlov most, ki se tako imenuje po Karlu IV.

Karlov most je med praškimi mostovi najstarejši in ena najznamenitejših praških stavb. Na vsaki strani je širok štirjoglat gotski stolp z obokanim prehodom na most, ki ga krasí 27 soh raznih svetnikov.

S Karlovega mosta je dal kralj Václav IV. vreči v Vltavo vikarja Janeza z Nepomuka, ki je bil pozneje proglašen za svetnika.

Mimo Klementina, kjer je bila nekoč jezuitska univerza, in mimo lepe križevniške cerkve pridemo na staromestni trg, ki je središče starega mesta na desnem bregu Vltave.

Tu stoji stari magistrat iz štirinajstega stoletja s 70 m visokim stolpom in s kapelico, v kateri je grob neznanega vojaka iz svetovne vojne.

Ob vzhodu stolpa je znamenita ura iz petnajstega stoletja, ki kaže ure, minute, čas vzhoda in zahoda sonca, lunine spremembe, nebesna znamenja itd. Nad uro sta dve linici, ki se vsako uro odpreta in pri njih se prikaže po vrsti vseh dvanajst apostolov, za njimi pa Kristus, ki gledalce blagoslovi. Na to se v linici nad njimi pojavi petelin, ki trikrat zapoje. Na obeh straneh pa so še razne premikajoče se figure: tako smrt, ki zvoni, in Judež, ki trese z mošnjo.

Pred magistratom je bilo 21. junija 1621. obglavljenih 27 čeških plemičev, ki so bili poraženi pri bitki na Beli gori. Ta dan je pomenil konec svobode češkega naroda. Češki Vidov dan! 12 od teh glav so obesili na desni stolp Karlovega mosta, kjer so visele toliko časa, da so razpadle.

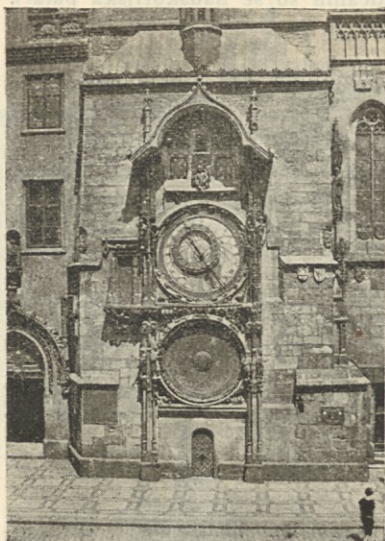
Nasproti magistrata je stara Tinska cerkev z dvema stolpoma, ki sta okrašena z manjšimi stolpiči. Med Tinsko cerkvijo in magistratom stoji na obširnem trgu mogočen in lep spomenik češkega reformatorja Jana Husa, ki je bil leta 1415. v Kostnici na grmadi sežgan.

Skozi Celotno ulico s starimi, zanimivimi stavbami pridemo do Prašne brane (smodnišni stolp), krasne stavbe z bogatimi gotskimi okraski, ki je osta-

Křiževniška cerkev ter desni stolp Karlovega mosta.

nek mestnega obzidja. K njej je prizidana v novejšem času lepa nova palača, ki jo je zgradila mestna občina za slavnostne prireditve.

Znamenitá ura na magistratu.

Tinský hřbitov in magistrat.

Središče novejšega mesta je ogromni, nekoliko nagnjeni Vavclavski trg z najmodernejšimi visokimi palačami in z velemestnim prometom. Trg zaključuje na gornjem koncu impozantna temna palača z visoko kupolo. V njej je državni muzej, pod kupolo pa so v ogromni visoki dvorani kipi najznamenitejših čeških mož. Češki Pantheon!

Vavclavski trg.

Pred muzejem je visok spomenik sv. Vavclava na konju.

Omenim naj še sledeče znamenite stavbe: Mogočno in krasno narodno gledališče ob pobrežju Vltave, na katerem je češki narod upravičeno ponosen. Dalje zaradi svoje starinske častitljivosti znamenito židovsko sinagogo in židovski magistrat v židovskem delu mesta.

Vendar, če bi hotel vse opisati in napisati, bi nastala debela knjiga.

Preden pa se poslovimo od zlate Prage, stopimo še na Vyšehrad v južnem delu mesta, kjer nad skalo ob Vltavi počivajo v skupni grobnici tamnošnjega pokopališča slavniki možje, pesniki, pisatelji, vpodabljaljoči umetniki.

glasbeniki in politiki, ki so pomagali graditi kulturno, gospodarsko in politično moč bratskega nam naroda. Na Vyšehradu, kjer je v pradavnih časih bila prestolnica čeških knezov, na Vyšehradu, kjer je v pradavnih časih Libuša, hči kneza Kroka, izrekla ob pogledu na takrat še golo Hradčansko planoto proroške besede: »Mesto vidim, čigar slava se dotika zvezd!«

Razstavna palača.

N A Š A D E L A V N I C A

DRAG. HUMEK:

IZDELKI IZ PROTJA.

Prijatelji! Poznam vas in vem, da se vam hoče poleg zabave tudi dela in ustvarjanja. Vi že veste, da naše življenje ni praznik, ampak delaven dan. In vi vsi hočete postati delavci in graditelji življenja. Gotovo ste tudi že spoznali, da delo ni samo trpljenje. V delu je sreča in zabava. Zato vem, da vam bo ugajal v našem listu ta kot, ki vam bo nudil mnogo zabave in koristnega udejstvovanja po opravljenih dolžnostih. Čitajte, premislite, poizkusite. Ne ustrašite se morebitnih težkoč. In tudi sami se oglasite na tem mestu. Vprašajte. Povejte svoje želje. Potožite svoje težave v delu.

Če se hočemo priučiti kakemu delu, moramo upoštevati načelo, da mojstri ne padajo z neba. Vsak pričetek je težak. Zato je prav, da poteka delo v določenem redu. Kdor se loti pretežke naloge, se mu delo ponesreči. Ponesrečeno delo pa pomeni često izgubo veselja do dela. Prav je torej, da pričnemo z lahkimi nalogami, ki smo jim kos. Za kogar je ta ali oni izdelek prelahek, ta naj počaka na težjega. Sicer pa šele poizkus pokaže pravo plat dela.

V teku časa bi vas rad seznanil z najmnogovrstnejšim delom. Za

pričetek sem pa izbral nekaj, kar vam bo možno doseči z malimi stroški in skromnim orodjem. In to je v današnjih težkih časih mnogo vredno.

Kar bo treba povedati o orodju, bom povedal vselej takrat, ko ga bo treba uporabljati. Nekaj pa lahko povem že pred delom: Spoštujte vsako, tudi najskromnejše orodje. Preskrbite si kotiček, kjer bo shranjen ves delovni pribor. V tem kotičku bodi vzoren red. Kdor ljubi delo, ta spoštuje orodje, ki mu omogoči delo. Dobrega delavca spoznamo po dobrem in negovanem orodju. Kot bodoči gospodarji morate vedeti že sedaj, da je lažje ohraniti to kar imam, nego nadomestiti po nepotrebnem uničeno dobrino.

* *

*

V sledečih številkah letošnjega letnika naših »RAZOROV« bom podal navodilo za izdelovanje lepih in koristnih izdelkov iz leskov e g a p r o t j a. Snov za take izdelke je vsepovsodi v naših krajih v veliki meri na razpolago. Za naše namene zadostujejo leskovi obrastki po grmovju in kolosekih. Roditelji ali prijatelji vam bodo radi volje dovolili, da si narežete takih šib in palic. Zanesli se bodo na vašo razsodnost, ki bo onemogočila poškodbe in nesmiselno uničevanje.

Za naše delo narežite v teh dolgočasnih zimskih dneh po 50 do 60 cm dolgih in 1 do 3 cm debelih palic. Te povežite z vrvico ali trtico v butarice po 20 do 30 kosov, pa spravite butarice na zračnem kraju, da se bodo vsaj za silo posušile. V butare povezane palice ostanejo lepo ravne, in če so bile krive, se poravnajo.

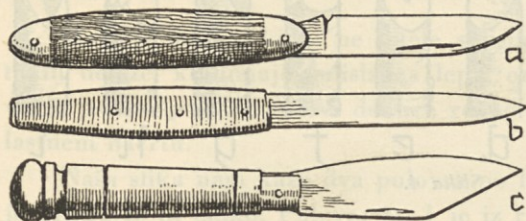
Predno preidemo k delu, vam svetujem še nekaj. Najbrž bo marsikateri izmed čitateljev »Razorov« poizkusil po teh navodilih izdelati ta ali oni predmet. Izdelane predmete shranite in jih v skupini fotografirajte, pa mi pošljite tako sliko. Naprosil bom urednika, da bo v prihodnjem letniku priobčil nekatere lepe slike. Morebiti vam bo preskrbel tudi kako nagrado. Kdo ve?

In še nekaj. Vsako delo je kolikor toliko v zvezi z nevarnostjo. Posebno če je človek neroden! In nož reže tudi meso. Če je človek neroden ali nesrečen. V takem slučaju ne bodite preobčutljivi. Obvežite prst in bodite v prihodnje previdnejši. Vsakemu orodju se moramo privaditi. Tudi nožu. In temu še posebno. Iz opazovanja vem, da so posebno mestni dečki v tem pogledu zelo nespretni. Dobra volja pa premaga vse zapreke.

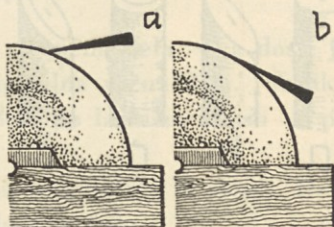
1. Količki za cvetice.

Težko je prerezati palico. Prežagali bi jo lažje. A v pričetku uporabljajmo le nož, da se mu bomo privadili. Za rezanje je dober sicer vsak oster nož, a najboljši je vendar trden žepni nož z gladkim, podolgasto

okroglim ročajem (sl. 1a). Zelo uporabljen je tudi nož, kakršnega uporabljamo pri knjigoveštvu (sl. 1b). Često pa ima prav dobro rezilo tudi navaden pipec (sl. 1c), le da zna prehitro »nemški«, t. j. da se v zgibu razkleca.

Slika 1.

Slika 2.

Nož mora biti oster. Brušenje pa ni lahko delo. Če brusimo nož na okroglem brusu, moramo rezilo pravilno položiti na brus. Začetnik položi rezilo navadno prestrmo, da pokvari rezilo (sl. 2a). Ob pravilni legi mora biti nožev hrbet le malo oddaljen od brusa (sl. 2b). Nož je nabrušen, če začutimo na rezilu »iglo«, t. j. ozko navzgor privito ostrino. Iglo odstranimo nato z ročnim brusom ali »oslo«. Tudi med delom moramo često priostriti nož z oslo. Najbolje je, da vam nož nabrusi veččak. Sami se pa tudi priučite temu poslu.

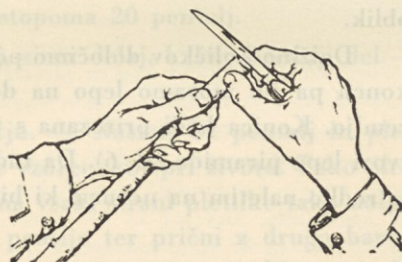
Palico najlaglje prerežemo, če jo zarežemo z dveh strani in nato prelomimo. Ob zarezavanju naj slonita obe roki na prsih, da imata trdno oporo (sl. 3a). Tudi pri odrezavanju tanjših šib naslonimo roki na prsi

Slika 3a.

Slika 3b.

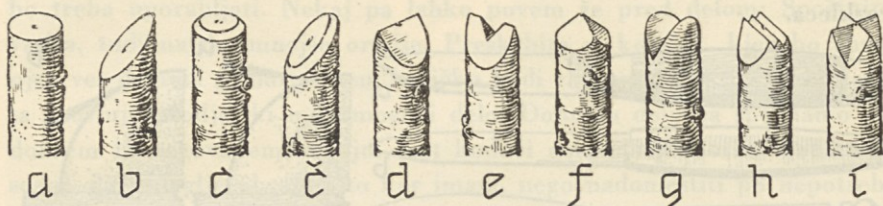

Slika 3c.

(sl. 3b). Tako prirezan kos moramo navadno gladko prirezati. Pri tem delu mora ležati palec nižje od noževe ostrine, sicer se lahko vrežemo (sl. 3c). Lepo prirezane kose potrebujemo pri mnogih izdelkih, zato se moramo prirezovanju temeljito priučiti.

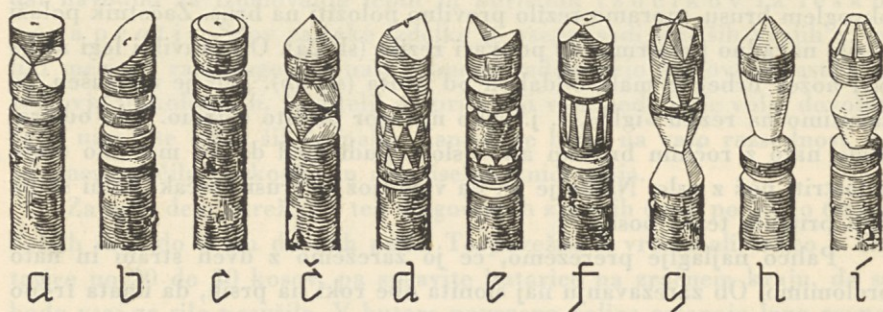
Pravokotno prirezana palica je lepa (sl. 4a). Često pa učinkuje poševen prirezek boljše (sl. 4b). Obkonček se da tudi obrobati, pa bodi pra-

vokoten ali poševen (sl. 4c). In tako vstane pred nami vrsta prirezovalnih načinov, ki nam dajo mnogo posla in ki vidimo na njih, da rokovanje z nožem ni tako lahko, kakor bi se zdelo (sl. 4č—f).

Slika 4.

Čaka nas pa še težje in lepše delo. Količkovo oglavje lahko okrasimo z vrezi (sl. 5a), ali pa olupimo lubje v obliki obročkov (sl. 5b). Tudi dva globoka vreza nista napačna (sl. 5c). Komur se ljubi, jih lahko vreže

Slika 5.

še več. Z nadaljnjimi primeri (sl. 5č—f) še dolgo niso izčrpane vse možnosti. Bistra glava naj razmišlja o tem sama in izumi še mnogo lepih oblik.

Dožino količkov določimo po mili volji ali po potrebi. Na spodnjem koncu pa jih moramo lepo na dolgo prišiliti, da jih lahko zapičimo v zemljo. Konica bodi prirezana s treh, štirih ali tudi več strani tako, da tvori lepo piramido (sl. 6). Da tudi to ni lahka naloga, vidim v šoli, kjer le redko naletim na učenca, ki bi znal pošteno prišiliti svinčnik.

2. Cvetlične brajdice.

Mnoge cvetice, ki jih gojimo v loncih, potrebujejo večje opore nego jim jo da preprost količek. Treba jih je razperiti in privezati na primerno ogrodje kakor sadne špalirje ob steni. V ta namen nam služijo brajdice ali plotički iz leskovk. Za tak izdelek potrebujemo razen pokončnih količev še povprečne ali poševne letve, ki jih spojimo z žebličji. Ogjavja količev in prečk okrasimo po prej navedenih načinih, pa jih po določenem načrtu zbijemo.

(Dalje prihodnjič.)

M L A D I N A P I Š E

PAVLA VITKO:

PLETIMO!

Malo je deklic, ki bi ne imele smisla za ročna dela — a dosti je takih deklic, ki nimajo smisla za lepa, originalna ročna dela. Koliko večje je veselje, če izgotovi deklica ročno delo po lastnem okusu — po lastnem načrtu.

Naša slika nam kaže dva pulovra po lastnem načrtu in okusu. Delo je priprosto in lahko. Pulover št. 1 je iz rdeče in bele

„ „ 2 „ „ zelene „ „ volne.

Evo Vam popis:

Št. 1. P r e d n j i d e l: Nasnuj 100 pentelj ter pleti 10 cm visoko, dve desni — dve levi. Potem pride vzorec 1. vrsta: 4 desne, 1 ovita, 3 desne skupaj sneti, 1 ovita, 4 desne, 1 ovita, 3 desne skupaj sneti itd. 1 : 2 vrsta: pleti same leve. 3. vrsta kot 1. 4. vrsta kot 2. itd. Tako delaj prilično 12 cm visoko. Sedaj pleti vzorec v sredini prednjega dela z drugo barvo. V 2. naslednji vrsti pleti levo iste pentlje z istimi barvami! V 3. naslednji vrsti pleti 3 srednje vzorce z novo barvo itd. Ko imaš na pletilki samo drugo barvo, snemaj na vsaki strani vsako četrto vrsto — in to petkrat. Ostale pentlje razpolovi ter pleti vsako polovico zase 8 cm visoko tako, da v sredini snameš še postopoma 20 pentelj.

Z a d n j i d e l: Nasnuj 80 pentelj, sicer delaj, kakor prednji del — samo izrez naj bo nekoliko manjši.

R o k a v: Začnemo ga pri zapestju. — Nasnuj 52 pentelj in pleti 15 cm dve desni, dve levi. Potem pride vzorec, kot pri životu. Tako pleti 15 cm visoko, nato dodajaj polagoma na vsaki strani pletilke tako dolgo, da bo rokav dovolj širok. Razpolovi pentlje ter prični z drugo barvo, kot pri životu. Ko imaš že samo drugo barvo, snemaj na vsaki strani pletilke, da se rokav zaokroži. Obod tega loka mora biti tako velik, kakor je rokavni izrez. Sedaj sešij oba dela života, oba rokava in jih všij životu. Posebej nasnuj 174 pentelj ter pleti 7 cm dve desni, dve levi, 1 cm pa z isto barvo, kot je život spodaj. To prišij na izrez vrata tako, da se lepo prileže.

Št. 2. Za pas prednjega dela nasnuj 90 pentelj, za pas zadnjega pa 80 pentelj ter pleti dve desni, dve levi 12 cm visoko. Zdaj završimo

rahlo na levi in desni strani vse pentlje razen poljubnega števila srednjih, ki jih polagoma snemamo na obeh straneh, dokler nam jih ne zmanjka — tako dobimo obliko priostrenega jezika. Sedaj k v a č k a m o na pas životek. Vzorec je zelo enostaven: tri zračne in ena gosta v prejšnjo srednjo zračno. Vratni izrez je štirioglat; okrog kvačkamo še par vrst gostih pentelj.

Rokavi so iz dveh delov. Spodnji del sega malo preko komolca, se tesno prilega roke in se plete dve desni, dve levi. Gornji del k v a č k a m o posebej in oba dela sešijemo, da lahko nosimo pulover tudi pomladi, če sparamo šiv in gornji del zadrtnemo z vrstico. Ta del kvačkamo tako, da je ob komolcu zelo širok, zgoraj pa se prilega roki. Na rami ga končamo v loku.

Ko imamo vse dele gotove, jih karirano polnimo z belo volno. Na kvačkan komad lahko pripnemo z žeblički na trdo podlago in prepletamo s štirimi nitkami dve vzporedni, sosednji črti luknjic; potem v razdalji treh luknjic isto; jednako v pravokotni smeri. Pri rokavih se ne moremo vedno ravnati po luknjicah, a pazimo, da so črte vzporedne. Ko je to gotovo, pulover sešijemo.

Za vsak pulover se rabi 25—30 dkg volne.

PRVIČ NA SANEH.

Ko je zapadel sneg visoke vrhove gora, in tudi nižine, se mi je vzbudila misel na sanke. Ali ne samo na sanke, ampak tudi na sankanje, ki seveda povzroči največje veselje.

Nihče pa se v tem času ne pozabi kepati. Tudi jaz in moja prijateljica Pepca sva se močno kepali.

Ali med tem sem mislila na sankanje. Ko sem se drugega dne popoldne naučila vse za šolo, sem smuknila hitro skozi vrata; in kaj potem? Ko sem prvič prišla na klanec, sem se vsedla na sani in zdrčala po klancu navzdol. Na malem hribčku so sani odskočile in z njimi tudi jaz. Ker sem odskočila precej visoko, so sani zdrčale dalje, a jaz sem se vsedla na tla. Sankala sem se do večera. Pa še ponoči se mi je sanjalo o tej smešnici.

Danica Bric, učenka I. b. razr. mešč. šole
v Tržiču.

POZDRAVLJENI „RAZORI“!

Bodite nam tovariši in prijatelji,
bodite nam svetovalci in vodniki!

Moja želja je, da bi bili mi vsi, ki obiskujemo meščansko šolo, in še mnogi, mnogi drugi naročniki in pomagači, da se list razširi in dvigne.

Feldin Hermina, IV. razr. mešč. šole
na Jesenicah.

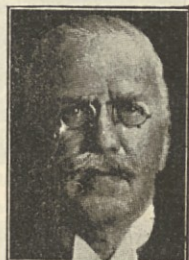

Zunanji ministri Male Antante (Jugoslavija, Češkoslovaška in Rumunija) zborujejo v Beogradu. Na sliki od leve na desno: češki dr. Beneš, jugoslovanski dr. Jevtič, rumunski Titulescu.

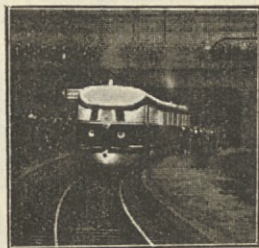
Novi ameriški predsednik Roosevelt, ki nastopi svojo službo spomladi.

Novi švicarski predsednik Schulthess.

Švicarska znamka, izdana o priliki razorožitvene konference.

Motorni vlak, ki je prevozil progo iz Berlina v Hamburg v 150 minutah.

V St. Moritzu v Švici so se pomerili ljubljanski akademiki Bervar, Šramel, Jenko, Kukovec, Baebler in Mušič z najboljšimi smučarji Evrope. Odrezali so se prav dobro in so lepo zastopali jugoslovanski smučarski sport. Na 17 km zelo težki progi, pri — 18° C je prišlo na cilj izmed 82 sodelujočih le 51; naš Bervar je bil 14. Zelo časten rezultat!

Božični šahovski turnir v Hastingsu na Angleškem je prinesel nam Jugoslovanom prijetno presenečenje. Naš mladi šahovski mojster Vasja Pirc je do 6. kola vodil. Nato je prevzel vodstvo Čehoslovak Flohr, ki ga je obdržal do konca, a Pirc je zasedel 2. mesto. Pirc je naša velika šahovska nada! Mariborčan je.

Za iznajdbe bo menda letošnje leto kaj ugodno; zakaj pred 150 leti (1783.) je nastal prvi zrakoplov, pred 110 leti (1823.) prvi elektromotor, pred 100 leti (1833.) prvi elektr. telegraf, pred 50 leti (1883.) odkritje bacila, ki povzroča kolero itd. Torej

štev. 3! Zasedujte letošnja odkritja in iznajdbe in jih poročajte uredništvu! Tudi, kar boste sami iznašli!

Eden izmed naših prijateljev je že zdaj vprašal, preden je 1. štev. izšla, ali naj pošlje nekaj zanimivih fotografij, ki jih je sam napravil. Tega smo bili pa najbolj veseli! Res zanimive slike bomo tudi priobčili in po možnosti nagradili. Koncem šol. leta bomo izvedli plebiscit, katera slika bo najlepša. Glasovali boste tedaj vsi! Pri listu morate imeti tudi vi važno besedo. Le resno in stvarno na delo! Če bo mogoče, bo uredništvo vaše nasvete vedno upoštevalo.

Poznani kitajski zid bodo preuredili tako, da bo po njem tekla avtomobilska cesta. Zid je bil postavljen v obrambo. Ob njem se bijejo tudi danes.

4 : 3! Avstrijski golman nese poškodovanega angleškega napadalca z igrišča.

Šola pri Eskimih. Kakor vidimo, je precej slična naši.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Zakaj sedaj ptički ne pojo? Ker jih zebe. Zakaj jih zebe? Ker je zima. Zakaj je zima? — in še zakaj — brez konca in kraja.

Tako izprašuje in poizveduje dvoletni otrok. Nič čudnega! Otrokova miselnost v oni prvi dobi še ni urejena, toda živa je v njem potreba, da izprašuje, da se z izpraševanjem uči in izpopolnjuje.

Ta nagon pa v človeku nikdar ne zamre. Vsa njegova okolica — narava in vesoljstvo — je zanj neizčrpna zakladnica najrazličnejših vprašanj. Neumorno grebe njegov duh po tej zakladnici in išče zadovoljljivih odgovorov.

Tudi vas marsikaj zanima. Tudi vi bi želeli odgovor na marsikatero vprašanje, ki mu sami niste mogli do dna. Pa nimate nikogar, da bi se nanj obrnili za pojasnilo. Niti nimate knjig, da bi se iz njih poučili.

Zato otvarjamo v našem listu nekako posvetovalnico. V vsaki številki bomo prinašali vaša vprašanja, v vsaki naslednji pa vaše odgovore. Vaše odgovore? Da, tako smo sklenili! Na poslana vprašanja ne bo odgovarjalo uredništvo, kakor je običaj pri večini drugih listov in časopisov, marveč vi sami, oziroma vaši sovrstniki, vaši tovariši in tovarišice. Se čudite našemu sklepu? Mislite, da se ne bo obnesel? Zakaj ne? Vsak izmed vas ne ve vsega, vsi pa veste mnogo. In zakaj bi se s tem, kar kdo ve in zna, ne okoristili tudi drugi? Morda dvomite nad svojim znanjem? Mi ne! Prepričani smo, da ne bodo ostala niti najbolj zamotana vprašanja odprta, da se bo vedno našel kdo iz vaše srede, ki jim bo kos. Celo več pričakujemo. Na posamezna vprašanja bomo prejeli najbrže toliko odgovorov, da nas bo njih preobilica spravila v prav neprijetno zagato. Vseh namreč ne bomo mogli objaviti; prostor zanje je preveč skopo odmerjen. Nadalje si bodo odgovori kolikor toliko podobni. Cela stran takih podobnih odgovorov bi bila enolična. Tako bomo izbrali in natisnili le en odgovor, in sicer najboljšega. Zato pa zamera! Seveda: od vseh onih, katerih odgovori bodo romali v koš. In zamere se bojimo, kajti vsem bi radi ustregli, z vsemi bi bili radi dobri in prijazni. Toda kako?

Vidite, pa smo zadeli ob neko vprašanje! Ali bi ga znali dovoljno rešiti?

Kdor najde izhod iz te zagate, naj nam sporoči najkasneje do 20. februarja na naslov »Uredništvo Razorov, Rakek«.

Posebnost ne bodo vprašanja kot taka, pač pa to, da bomo najboljše odgovore na ta vprašanja primerno nagrajali. Sedaj ste šele poučeni o vseh tajnostih tega kotička. Upamo tudi, da vam je sedaj gornje vprašanje nekoliko bolj po volji, kot vam je bilo preje, in da se ga boste lotili z nekoliko večjo vnemo, kot bi se ga morda drugače. — Odgovori, ki nam jih boste poslali, naj bodo kratki, stvarni in kolikor mogoče izčrpni. Pod odgovori se podpišite s polnim imenom, poleg tega navedite razred in zavod, ki ga obiskujete.

Vaša vprašanja pridejo na vrsto v prihodnji številki. Pošljite nam jih čim več in čim bolj zanimivih do istega dneva kot odgovor na nagradno vprašanje.

Kdor bo nagrajen, prejme prav zanimivo knjigo, katere pa ne povemo. O Veliki noči bo pa veliko nagradno reševanje z zanimivimi nagradami. Torej vadite se že sedaj!

D R O B I Ž

STRAŠNA SMRT.

V časopisu »Das goldene Zeitalter« (Zlati vek) sem čital to-le znamenito poročilo:

Nemški družbi za proizvodnjo strupenih plinov se je hotelo ugotoviti, kakšna je smrt po zastrupljenju s plini v luči statistike, meritve in računov danes, ko razpolagamo z znatno »izboljšanimi« smrtimi plini.

In je kupila tista družba 2000 mačk, pa jih je zaprla v poseben prostor, kamor so izpuščali nato strupeni plin po natančno predpisanih pravilih. Opazovalci so imeli priliko videti grozovito umiranje ubogih živali.

Mačke so divje begale po prostoru in so zaman iskale izhoda. Oči so se jim solzile. Iz ustnih slinavk je neprestano kapljalo. S šapicami so se ven in ven trudile, da bi ublažile pekočo bolečino v očeh, a brez uspeha. Visoko so dvigale glave, da bi dosegle svež zrak, ki so ga slutile nad težjim strupenim plinom. Tedaj je pritisnil dotični profesor na gumb, ki je otvoril dotok plina. Strup je segal višje in višje. To je bil pričetek utapljanja. Gobčki so se na široko odprli. Iz slin se je tvorila pena. Gla-

vice so posinele. Dihanje je vse bolj pojemale. Druga za drugo so cepale v strašno smrt obsojene živali, ko so jim pošle poslednje odporne sile. Večinoma so poginjale v grozovitih krčih in tresljajih. Nekaj mačk so pred smrtjo prenesli v svež zrak. Tudi od teh je poginila večina v 24 urah. Ena je trpela celo še 14 dni po eksperimentu.

Ali naj tako umirajo tudi ljudje?

D. H.

ČUDEŽI V PRIRODI.

Angleška geografska družba je napravila že več poizkusov, da bi dosegla vrh najvišjega hriba na svetu, Mount Everesta v Himalaji. O teh svojih raziskavanjih je izdala omenjena družba sedaj obsežno delo o živalstvu in njega življenju do ogromnih višav 9000 metrov nad morsko gladino. Čeprav je bil studij v početku namenjen edino le žuželkam, pa so raziskovalci vendar tudi zabeležili čudovite ugotovitve iz življenja ostalega živalstva v teh neizmernih gorskih samotah.

Tako izvemo iz teh zapiskov, da žive v višini 7333 metrov, nad kakršnokoli rastlino, še manjšeni pajki, ki žro drug drugega, ker nimajo drugačne hrane.

V višini 5866 metrov, prav na meji rastlinstva, žive divji kozli in divji zajci. Tu najdemo tudi veliko število slavčkovih gnezd.

Prav tako na skrajni meji vegetacije žive še kobilice, često do 6000 metrov višine. Mogočni orel se vzpenja v veličastnih zavojih le še do 6600 metrov, v tem ko srečamo čebelice in metulje do bajne višine 7000 metrov. In vendar žive prej omenjeni pajki v še večjih višinah!

In v višini 9000 metrov? Človek bi mislil, da je tu vsako življenje onemogočeno, saj tulijo okoli vrhov Mount Everesta večni viharji, ki jim ne morejo kljubovati niti granitne skale. In vendar sega tudi do sem življenje in uspešen boj s prirodnimi silami za obstanek. Zanimivi so pripomočki, ki služijo živalim v prilagoditev na te izredne klimatske razmere in za boj proti strahotnemu mrazu v teh nedostopnih gorovjih.

Sesavci so pokriti z dolgo in gosto volno. Divji prešiči, ki živijo do višine 4000 metrov, imajo tako goste in dolge ščetine, da jih niti izdaleka ne moremo primerjati našim najbolj kosmatim pujsom.

Nad vse genljivo je tudi prijateljstvo popolnoma različnih živali v težkem boju za življenje. Visoko je razvit čut skupnosti in medsebojne pomoči v sili. Raziskovalci so opazovali, kako so se ob posebno mrzlih dneh skrivali majčkeni ptički ovcam v gosto in dolgo volno. V zahvalo za to zaščito pa ta drobiž pobira golazen in kožuhov.

Iz »Das goldene Zeitalter« D. H.

KAJ JE ESPERANTO.

Danes govore ljudje na svetu okrog 3450 jezikov in narečij. Kdo se more naučiti vseh, da se lahko pogovori z vsemi narodi? Nihče! Saj imate nekateri že z učenjem enega samega tujega jezika velike križe in težave. Nikdar pa ni bila potreba znanja tujih jezikov večja kakor danes v času modernih prometnih sredstev, ki nas hitro prestavijo med narode, katerih jezik ne razumemo. Kaj pa radio? Zračni valovi ne poznajo nobenih meja. Brez ovire prehajajo preko meje, tuji glasovi nam bijejo na uho. Narodi pa so navezani drug na drugega in ne morejo živeti ločeno. Kriza in druga vprašanja nas silijo, da sodelujemo z drugimi narodi. Kako lepo bi torej bilo, ako bi človek rabil samo še en jezik poleg materinščine, da bi se z njim sporazumel z vsemi narodi. Ta jezik pa že obstoja — to je mednarodni pomožni jezik esperanto.

Duševni oče esperanta je poljski zdravnik dr. Zamenhof, rojen l. 1859. v Bialistoku na Poljskem. Njegovo rojstno mesto je bila prava mešanica raznih narodov, ki so

se med seboj sovražili. Že v mladosti je Zamenhof živel v veri, da je treba ljubiti vse ljudi in spoštovati vse narode. Vzrok, da pa temu ni tako na svetu, je ta, ker se narodi ne razumejo med seboj. Rekli pa hoste, zakaj se ne bi posluževali v občevanju s tujimi narodi kakega svetovnega jezika, n. pr. francoščine ali angleščine? Kakor hitro bi n. pr. angleščina postala mednarodni jezik, že bi ugovarjali drugi narodi, češ, da je ta jezik pretežak zanje, predlagali bi svojega in bi bili razžaljeni. Zato je l. 1887. Zamenhof izdal slovnico esperanta, novega jezika, ki je zelo lahek, enostaven in blaglasen. Beseda esperanto pomeni »Upajoči«.

Jezik si je kmalu pridobil vnete pristaše in že l. 1905. so sklicali prvi kongres esperantistov, na katerega so prihiti iz vseh delov sveta in se brez težko pogovarjali v novem jeziku. Kakor bratje so se razumeli ljudje raznih narodnosti in polti in se čutili kakor ena sama družina. Posebno po svetovni vojni se je jezik močno razširil, in danes ga ni kraja na svetu, kjer bi ne bilo esperantista. Širijo ga posebno veliki narodi, poslužujejo se ga v prometu — pošta, železnica, policija — in trgovina — posebno na velesejnih — uči se na univerzah in trgovskih šolah. Največ pa ga rabi radio. L. 1931. je oddalo 126 postaj iz 26 dežel 14673 predavanj v esperantskem jeziku. Tudi naša ljubljanska radio postaja oddaja že od lanskega leta v tem jeziku predavanja o lepota naše domovine in s tem pospešuje tujski promet. Kratko, esperanto je posegel danes že na vsa področja in v kratkem bomo videli v Ljubljani prvi film v esperantskem jeziku. Izdelujejo tudi že govoreče esperantske filme. Tudi pišejo danes že vsa večja dela o tehniki v tem jeziku. Tako je n. pr. knjiga »Sedaj vem, kaj je radio!« prevedena iz esperanta na slovenski jezik. Tudi izhaja na svetu okrog 200 esperantskih časopisov in tudi mi imamo svojega.

Končno še nekaj o jeziku samem. Esperanto ni morda skrpucalo vseh jezikov, kakor ste morda slišali, temveč je jezik ustvarjen na podlagi prastarega, nekoč skupnega azijskega jezika. Jezik vsebuje kakih 50% romanskih, 25% germanskih in precej slovanskih korenov. Njegova slovnica vsebuje samo 16 pravil, izjem ni nobenih, abeceda je latinica, izgovarja se kakor se piše, naglas je pa vedno na predzadnjem zlogu. Z različnimi pred- in priponami pa tvorimo nove besede in si s tem prihranimo na besednem zakladu. V par mesecih se tudi vi lahko z majhnim trudom naučite tega mednarodnega jezika.

Pripomba uredništva: Otvarjamo glasovanje o esperantu. Ali naj začnemo v »Razorih« s poukom esperanta? Vsak naj pošlje uredniku dopisnico z odgovorom: da ali ne! Ali pa zberite v šoli vse odgovore ter jih v enem pismu pošljite uredniku!

Riko.

Z A Z A B A V O

ZAMOTANA VPRAŠANJA.

Opeka tehta pol kilograma in pol opeke. Koliko tehta opeka?

Iz nekega pristanišča vozi vsak dan parnik iste plovbe v drugo pristanišče. Za vožnjo tja potrebuje štiri in za povratek tudi štiri dni. Koliko parnikov svoje plovbe vidi vsak tak parnik na vožnji in nazaj?

Če bi položili okoli zemeljskega ravnika po tleh žico, bi pomenila ta njega dolžino. Za koliko metrov bi morala biti taka žica daljša, če bi jo napeli 1 m nad zemljo?

Ducent jabolk stane 12 Din. Koliko stane 37.896 jabolk?

Koliko je ena tretjina in polovico tretjine od 100?

Iz Ljubljane se odpelje proti Mariboru brzi vlak, ob isti uri in minuti pa iz Maribora v Ljubljano tovorni vlak. Kateri izmed obeh vlakov bo v trenutku srečanja bliže Ljubljani?

Kmet prodaja kravo. Mesar kupuje, a nudi premalo, kakor navadno. Kmet se razjezi in pravi: »Dajte mi za prvi parkelj 2 Din, za vsak nadaljnji parkelj pa ceno neposrednega prejšnjega in še dvakrat toliko, pa bo krava vaša. Mesar je pomislil in jo je popihal brez krave. Koliko bi bil moral plačati za njo?

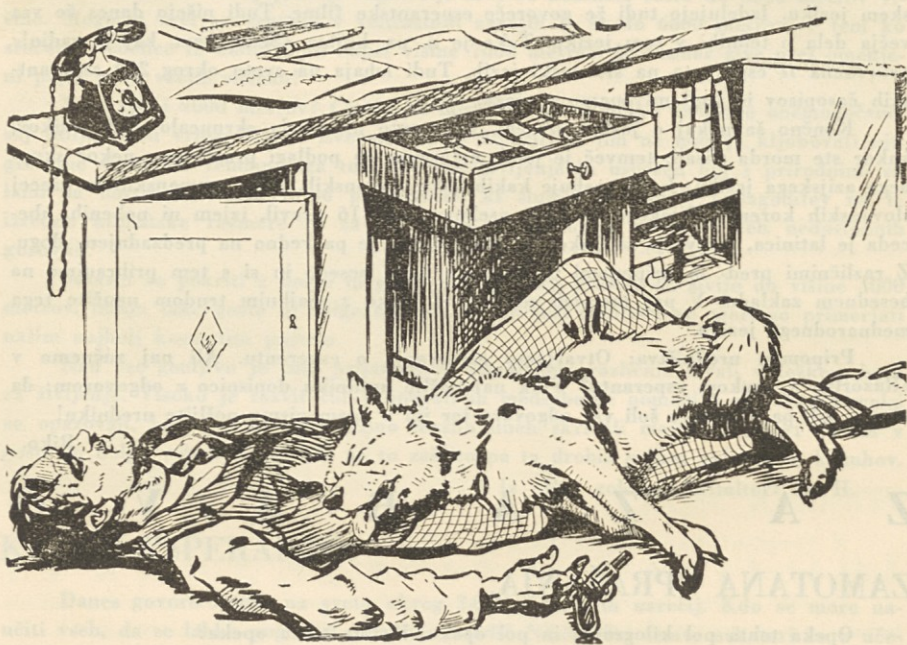
Kako napišemo število 100 s šestimi enakimi številkami?

Kdo zna napisati število 11 tisoč 11 sto 11 s številkami?

POMISLITE IN POVEJTE!

Janez Mrak je živel čudno življenje. Z navijanjem cen in izposojanjem denarja na prevelike obresti se je preživljal. Čisto sam zase je živel v samotni hišici. Edini pravi prijatelj mu je bil velik in dobro dresiran ovčarski pes. Spal je vedno pod pisalno mizo svojega gospoda. Tam je tudi nepremično ležal ob priliki neredkih posetov, ki jih je sprejemal Mrak često jako pozno, tudi ponoči. Ob teh posetih je bilo večkrat prav živo. A tudi tedaj se pes ni ganil vse dotlej, da ga je gospodar poklical z imenom. Tedaj se je pa žival v hipu postavila poleg gospoda in budno pazila na morebitno povelje.

Hišna opravila je opravljala starka, ki je vsako jutro pospravila hišo in zopet odšla. In ko je nekega jutra stopila v Mrakovo sobo, je videla tako-le sliko:

Pozvali so policijo, ki je ugotovila, da je ležal poleg mrtvega skopuha njegov lasten samokres. Iz orožja je bilo izstreljenih pet nabojev: 4 krogle so ubile psa, ena pa je predrli Mraku srce in je povzročila v hipu smrt. Nikakih znakov ni bilo za možnost kakenga obiska na prejšnji večer. Pokazalo se je pa dejstvo, da je bil Mrak zapleten v sodni postopek in da ga je sodišče v prvi razpravi obsodilo na daljši zapor. Ponovna vzdikna razprava je bila določena za prihodnji dan.

Umor ali samomor? Preiskovalna komisija je morala to važno vprašanje rešiti in odločiti na prvo ali drugo plat. In je odločila, ko je bila pregledala okolico v Mrakovi sobi.

Kako je bilo odločeno? Zakaj?